

HYPERICUM 18, juli 2019

FWT-FLORON

De flora en fauna van Krikkenhaarheide km hok 243-481, nabij Azelo.

Verslag van een korte inventarisatie

René de Wilde¹

Gebiedsbeschrijving Krikkenhaarheide (Landgoed Twickel)

Krikkenhaarheide is een nat bos/ heidegebied in de buurt van Azelo van ruim 12 ha groot, met hierin gelegen centraal een stuk van ca. 4 ha open terrein. Voor zover kaartmateriaal over langere tijd aantoon (topotijdreis.nl) is het nooit in cultuur geweest, hooguit heeft men geprobeerd het gebied te ontwateren wat blijkt uit de diepe gegraven sloten en hoge houtwallen die het gebied omsluiten. Uit de vele kleine en grotere zwerfstenen van glaciële oorsprong die her en der in het terrein aan de oppervlakte te zien zijn en het voorkomen van Veenmos (*Sphagnum*), Veenpluis (*Eriophorum angustifolium*), Bruine snavelbies (*Rhynchospora fusca*) etc., kan je de conclusie trekken dat de ondergrond bestaat uit een pakket keileem dat hier ter plekke aan de oppervlakte komt.

De randzone richting de provinciale weg loopt sterk op en aan de plantengroei te zien ligt hier op de keileem een dekzandgordel. Deze geologische gradiënten met de verschillende bodensoorten maakt het gebied ecologisch gezien op zich al interessant, ten minste wanneer de hydrologische toestand, van nature langdurig constant, niet ingrijpend zou zijn gewijzigd.

Historische informatie hieromtrent ontving ik uit de mond van een buurtbewoner van de Krikkenhaarheide die aangaf dat het vennetje vroeger jaarlijks onder water stond en nu slechts zelden. Gezien de droge toestand momenteel wordt resoluut het graven van De Doorbraak genoemd, dat in de hele omgeving een daling van het grondwater tot gevolg zou hebben gehad. Ik heb dit niet gecontroleerd; echter geheel onwaarschijnlijk kan men deze hypothese ook niet bestempelen.

Beheer

Aan het terrein waar te nemen tracht de Stichting Twickel de vroegere plantengroei bestaand uit natte heide te behoeden voor het verdwijnen door het te maaien en het maaisel af te voeren. Of in het verleden ingrijpende maatregelen zoals grootschalig plaggen hebben plaatsgevonden weet ik niet, maar gezien het ontbreken van een veenpakket is dit wel waarschijnlijk. Verder afplaggen lijkt niet mogelijk gezien de dagzomende keien.

Gezien het beheer dat men doet (waarvoor lof) mits consequent uitgevoerd over langere tijd, kunnen meerdere nu voorkomende zeldzame planten en dieren, van beduidende betekenis voor de Twentse natuur, behouden blijven in dit gebied. De belangrijkste aanbevelingen die ik op basis van mijn eigen waarnemingen kan geven zijn:

- * Huidig beheer voortzetten, met als extra:

- * Gradiënten in maaibeheer invoeren waarbij soms stukjes worden overgeslagen (insecten

¹ Foto's René de Wilde

overwintering) en een extra gradiënt wordt ingevoerd met kleinschalig beheer (zaadvorming en vestiging Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*).

* Maatregelen nemen om het water vast te houden, m.n. voor de Bruine snavelbies/ Veenpluis/Veenmos vegetatie, voor zover dit mogelijk is.

Inventarisatie

Het gebied Krikkenhaarheide, eigendom van Twickel, is door de schrijver op 5 juli 2019 bezocht en te voet belopen. Schriftelijke toestemming om dit gebied te mogen bekijken is verkregen van de heren Roelofs en de Groot van St. Twickel, waarvoor dank. Dit doorgaans niet toegankelijke terrein herbergt plantensoorten die elders in dit gebied niet meer voorkomen en moest dus bekeken worden om de inventarisatie compleet te maken. De waarnemingen gedaan in het terrein van de Stichting Twickel en omgeving van het km hok 243-481 worden in het kader van het Floron project Het Nieuwe Strepen aan Floron verstrekt. Dit verslag gaat over een deel van dit hok, namelijk de Krikkenhaarheide van Twickel.

Door het korte bezoek kan het zijn dat niet alle voorkomende soorten zijn gevonden. De extreme droogte bemoeilijkte het vinden hiervan bovendien

Kaart 1. Krikkenhaarheide globale vegetatiekaart

1. (voormalig) vennetje met Bruine snavelbies
2. vochtige Dophei met Moeraswolfsklauw
3. Klokjesgentiaanrijke Dophei
4. drogere Dophei/Struikhei
5. vochtige Dophei met Moeraswolfsklauw en gegraven poel

“v”= Veenbies groeiplaats

“m”=Melkeppe groeiplaats

Hoge randzone

De hogere randzones zijn begroeid met wild en aangeplant hout. Wilde soorten als Groveden (*Pinus sylvestris*), Ruwe berk (*Betula pendula*), Zomereik (*Quercus robur*) en Sporkehout (*Rhamnus frangula*) vormen de boomlaag. Zwarte den (*Pinus nigra*), Japanse lork (*Larix kaempferi*) zijn aangeplant. Rode en Blauwe bosbes (*Vaccinium vitis-idaea* en *V. myrtillus*), Adelaarsvaren (*Pteridium aquilinum*), Bochtige smele (*Deschampsia flexuosa*) en Pijpenstrootje (*Molinia caerulea*) vormen de struik- en kruidlaag. Op een enkele plek staat Gewone salomonszegel (*Polygonatum multiflorum*) en Gewone eikvaren (*Polypodium vulgare*).

Terrein 1: Vennetje met Bruine snavelbies

De plantengroei in het laagste gedeelte wordt gevormd door Waterveenmos in de moslaag, Veenpluis, Bruine snavelbies en Pijpenstrootje, waarbij Veenpluis schaars is. Het terrein is momenteel verdroogd.

Terrein 2: Vochtige Dophei met Moeraswolfsklauw

Dit terrein bevat naast een hoge bezetting Gewone dophei (*Erica tetralix*) vrij veel Moeraswolfsklauw (*Lycopodium inundatum*), Kleine zonnedaauw (*Drosera intermedia*), Bruine snavelbies. De moslaag bestaat uit veenmossen (*Sphagnum*).

Foto 1: Kleine zonnedaauw (*Drosera intermedia*), juist in bloei.

Foto 2: Pioniergezelschap met Moeraswolfsklauw, Bruine snavelbies en Dophei

Terrein 3: Klokjesgentiaanrijke heide

Foto 3: Groeiplek Klokjesgentiaan

Foto 4: Klokjesgentiaan. Bloeitijd breekt aan, 5 juli

Dit lager gelegen gebiedje wil ik kenmerken als Klokjesgentiaanrijke dopheidevegetatie. Voor zover ik kon vinden is deze sector de enige plek in het terrein waar Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*) voorkomt, naast Gewone dophei, Trekrus (*Juncus squarrosus*) en Pijpenstrootje. Om de zeldzame Klokjesgentianen langdurig te behouden zou ik in dit beperkte terrein kleinschalig beheer aanbevelen, waarbij de planten in staat worden gesteld zaad te vormen en middels kleinschalig plaggen steeds wat ruimte komt voor nieuwe vestiging. Ervaringen, opgedaan in terreinen van Staatsbosbeheer in de Achterhoek (mededeling Benno te Linde, floraonderzoeker van Berglinde) hebben bewezen dat harken van Pijpenstrootje in de winter, waarbij het grasmateriaal van Pijpenstrootje, dat dan los zit, wordt opgeruimd en de bodem kaal blijft, reeds een goede methode is om de stand van deze soort te verbeteren en de groeiplek minder kwetsbaar te maken. Mogelijk is het inzetten van vrijwillig natuurbeheer in dit beperkte gebiedje een kans.

Terrein 4: Drogere heide

Foto 5 Veenbies groeit met ca. 20 exemplaren plaatsgebonden (kaart 1)

Foto 6: Kruipwilg groeit op enkele verspreide plekken

Dit terrein heeft een wat droger karakter en vertoont een vrij constante, soortenarme vegetatie met Struikhei (*Calluna vulgaris*), Gewone dophei, Pijpenstrootje, opslag van loof- en naaldbomen. Her en der in het terrein vond ik wel bijzondere soorten als Veenbies (*Trichophorum cespitosum* subs. *germanicum*), Kruipwilg (*Salix repens*), Blauwe zegge (*Carex panicea*) en Trekrus. Vreemd vond ik wel dat nergens Tormentil (*Potentilla erecta*) voorkomt.

Foto 7: Trekrus in bloei eind juni, begin juli. In het terrein verspreid (excl. gebied 1 en 2) ca. 5 pollen gevonden.

Foto 8: Melkepe komt in het terrein nog zeer spaarzaam voor langs een afwateringsgeul die uitkomt op de poel.

Terrein 5: Poel, vochtige dophei

In deze gegraven poel vond ik in de randzone o.a. Waternavel (*Hydrocotyle vulgaris*), Moerasstruisgras (*Agrostis canina*), Snavelzegge (*Carex rostrata*) en Knolrus (*Juncus bulbosus*). Vanuit de poel loopt richting de bosrand, in de schaduw van wat vliegdennen een smalle greppel en links en rechts hiervan tussen het Pijpenstrootje vond ik nog een groeiplek met wat niet bloeiende Melkepe (*Peucedanum palustre*), met een aanduiding “m” op kaart 1 aangegeven.

Fauna

Foto 9: Heideblauwtje man, 10

1Foto 10: Heideblauwtje vrouw

Het terrein is beslist van belang voor de insectenfauna. Tijdens mijn bezoek zag ik honderden Heideblauwtjes (*Plebejus argus*) de bloeiende Dophei bezoeken. Blijkbaar is het beheer voldoende gunstig voor deze insecten. De droge zomers doen de soort ook goed, zo is mijn inschatting.

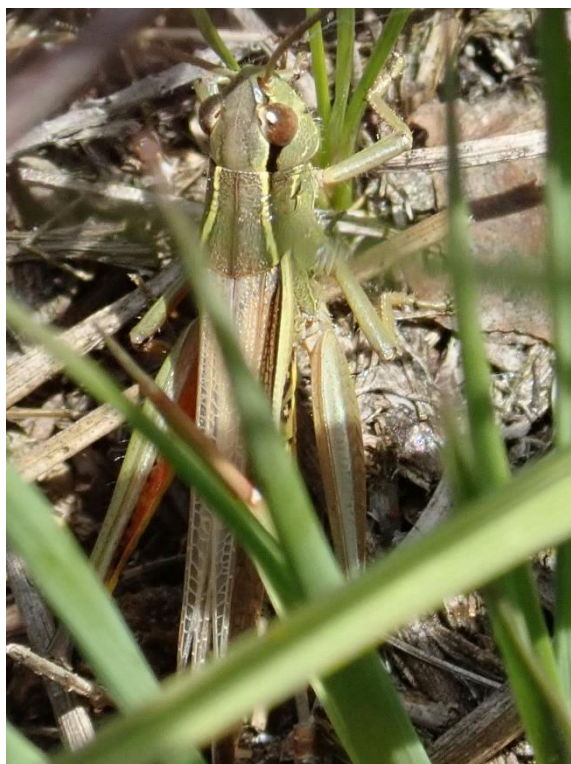

Foto 11.: Moerassprinkhaan, verborgen tussen het Pijpenstrootje

Verder vertoeven in de Krikkenhaarheide erg veel Moerassprinkhanen (*Stethophyma grossum*). Bekend van schrale terreinen is de Zuringspanner (*Lythria cruentaria*), hier ook gezien.

Vogels gezien of gehoord hier en mogelijk broedend: Geelgors (*Emberiza citrinella*), Boompieper (*Anthus trivialis*), Veldleeuwerik (*Alauda arvensis*), Groene specht (*Picus viridis*) en Winterkoning (*Troglodytes troglodytes*).